

persoonsbewijs aan de rijksinspectie toe en plaatsten in het bevolkingsregister van Zwartsluis persoonskaarten op naam van de fictieve personen; die kaarten werden na de eerstvolgende inspectie (dergelijke inspecties werden periodiek door de rijksinspectie gehouden) weer vernietigd.¹

Later in de bezetting werd deze methode ook elders toegepast. Het is onze indruk dat men haar aanvankelijk veelal, als in Zwartsluis, zelf ontdekte; van de zomer van '43 af werd de 'achterom'-methode evenwel meer systematisch gepropageerd door allerlei verzorgingsgroepen (de LO en kleinere groepen) en door de TD-groep. Overigens 'bestonden (er)', aldus een naoorlogs verslag over het Amsterdamse bevolkingsregister,

'nog tal van andere middelen om iemand te 'legaliseren', zoals men de reeks handelingen om een goede vervalsing te verkrijgen, ironisch noemde.

. . . Bij vestiging uit het buitenland moesten geheel nieuwe persoonskaarten aangelegd worden. Welnu, men liet de personen die men wenste te 'legaliseren', zogenaamd uit België of ander bezet gebied komen. De inschrijving geschiedde dan, natuurlijk met medeweten van loketambtenaren, geheel officieel. Na de inschrijving volgde de afgifte van persoonsbewijs en stamkaart vanzelf.

Namen van reeds lang geleden te Amsterdam geboren en aldaar overleden personen werden opgediept uit de overlijdensregisters van de Burgerlijke Stand. De doden werden tot nieuw leven gewekt. Men had daarvoor de . . . uitdrukking 'een lijk opgraven'. Het spreekt vanzelf dat men zocht naar personen van hetzelfde geslacht en van de vereiste leeftijd. In die gevallen kon zelfs een officiële geboorte-akte worden geproduceerd. Ook kregen levende personen wel dubbelgangers, zodat twee mensen met gelijklopende namen, geboortedatum enz. op hun persoonsbewijs en stamkaart rondliepen.'²

Door de afdeling bevolking van de Haarlemse gemeentesecretarie werden ca. 2000 van die 'fictieve' pb's afgegeven en in het district-Sneek wist de LO 'zodanige relaties met de bevolkingsregisters te leggen dat iedere gemeente ongeveer 5 tot 10 pb's per maand leverde.'³ Hoeveel pb's in totaal 'achterom'

¹ In juli '42 verscheen de *Ordnungspolizei* bij de woning van de Goede om hem als gijzelaar te arresteren. Hij dacht toen dat zijn malversaties ontdekt waren en wist te vluchten. Nadien bleef hij ondergedoken en ook Schaart dook onder. Beiden namen deel aan allerlei illegaal werk vooral op het gebied van de illegale pers. Van begin '44 af waren zij in Kampen betrokken bij de uitgave van een gestencild illegaal blad, *Strijdend Nederland*. Begin januari '45 vielen zij in Duitse handen. De Goede nam alle schuld op zich. Schaarts leven werd gespaard, de Goede behoorde begin maart '45 tot de honderden illegale werkers die na de aanslag waarbij Rauter zwaar gewond werd, gefusilleerd werden. ² J. T. Veldkamp: *Het Amsterdamse bevolkingsregister in oorlogstijd* (1954), p. 22. ³ A. Algra in *Het Grote Gebod*, dl. I, p. 172.